

Iz naše 5 doline

1937/38

Izdaja Podmladek Rdečega križa v Sodražici

Leto III.

Kaj pripoveduje snežinka.

Gornik Marija II.v.l.š.

Bila sem z drugimi tovarišicami v veliki biserni reki. Od tu nas je ljubo sončece dvignilo v zrak v obliki vodnih hlapov. Vozile smo se po sinjem nebu. Od vzhoda je pripihala mrzla burja in začele smo padati proti zemlji. Med potjo nas je zelo zeblo in zmrznile smo v rogljate zvezdice. Slišale smo ljudi, ki so se menili, da naletava sneg. Otroci so nas bili veseli. Vzeli so sani in se šli sankat. Nekaterim mojim sesticam so vse kosti polomili. Vse smo jokale. Mraz je pritiskal vedno huje. Po vrhu nas se je naredila trda skorja. Otroci so se šli drsat. Govorili so, da je led debel. Eblo nas je tako, da so nam kar kosti pokale. Prišla je velika ženska, odbila je debelo skorjo in natočila vode. Zajela je tudi mene. Prišla sem v toplo kuhinjo. V škaflu nisem ostala dolgo. Ženska me je z drugimi kapljicami vred nali-la v lonček in ga postavila na vroč štedilnik. Lepo sem se ogrela. Tedaj pa me je zamešala med moko in spekla kruh. Otroci so ga kaj radi pojedli.

Naši otroci.

Učiteljica prvega razreda reče dečku, ki je bil vsled bolezni dolgo odsoten: "Prinesi še ti, Jože, tvoj računski zvezek!"
On: "Ga najmam. Imam samu tacga, paprnatga."

Peč pripoveduje.

Levstek Danica IV.b

Najprej moram povedati, celo postaviti se, da imajo mene, skromno kmečko peč, ljudje v zimskem času za največjo prijateljico.

Okrog mene se vedno gnete staro in mlado. Glavno mesto pa ima vedno naša dobra babica. Zjutraj, ko se napravi, se takoj poda k meni, zleze na moj hrbet, ker jo jaz lepo grejem s svojo gorkoto. Poleg babice pa ima prostor navadno naša muca, ki skoro noč in dan dremlje poleg mene. Ko se zmrači, pa prihiti k meni tudi razigrana deca, ki se je ves dan sankala in smučala. Skače in nagaja, da sem vedno v strahu, da se ne bi vse skupaj znašlo v ognju. Babica jim pripoveduje lepe pravljice, da kar strmijo, in jo poslušajo z odprtimi usti. Po večerji pridejo k meni tudi odrasli, navadno pokleknejo vsi okrog mene in pobožno odmolijo rožni venec. Nato se še malo razgovarjajo, preden odidejo spat.

A, ko se bliža pomlad, me pa polagoma vse zapušča, nazadnje še celo babica, moja največja prijateljica, tako, da ostanem končno popolnoma sama v hišnem kotu in se do pozne jeseni nihče več ne zmeni zame.

Ob zimskih večerih...

Zbirka spisov učencev in učenk IV.r.v.l.š.

Arko Marija

Ob zimskih večerih sedimo navadno pri peči ali pa na peči. Tam si pripovedujemo mične povesti ali pačitamo kake lepe knjige. Stari oče nam pripovedujejo kake dogodke iz prejšnjih časov. V vas pridejo tudi vaški možje. Nekaj časa se pogovarjajo o gospodarskih rečeh. Ko se tega naveličajo, se dominajo ali kvartajo. Ko pa kdo precej zgubi, se nehajo in si začno pripovedovati, kako je drugod po svetu, koder gredo s suho robo in kaj se je komu dogodilo, ko so bili zdoma, dalje o strahovih, ker gredo s suho robo tudi ponoči skozi temne gozdove. Ko pa pride ura deset ali enajst, gredo vsak na svoj dom in mi se odpravimo spat.

Tako minevajo zimski večeri in želimo si, da bi jih dočakali še mnogo zdravi in veseli.

Vesel Marija

Navadno se družina zbere ob zimskih večerih okoli tople peči in si pripoveduje razne doživljaje. Največkrat ima glavno besedo stari oče ali stara mati, ki sta seveda prav gotovo največ doživela, mlajši jih pa poslušamo.

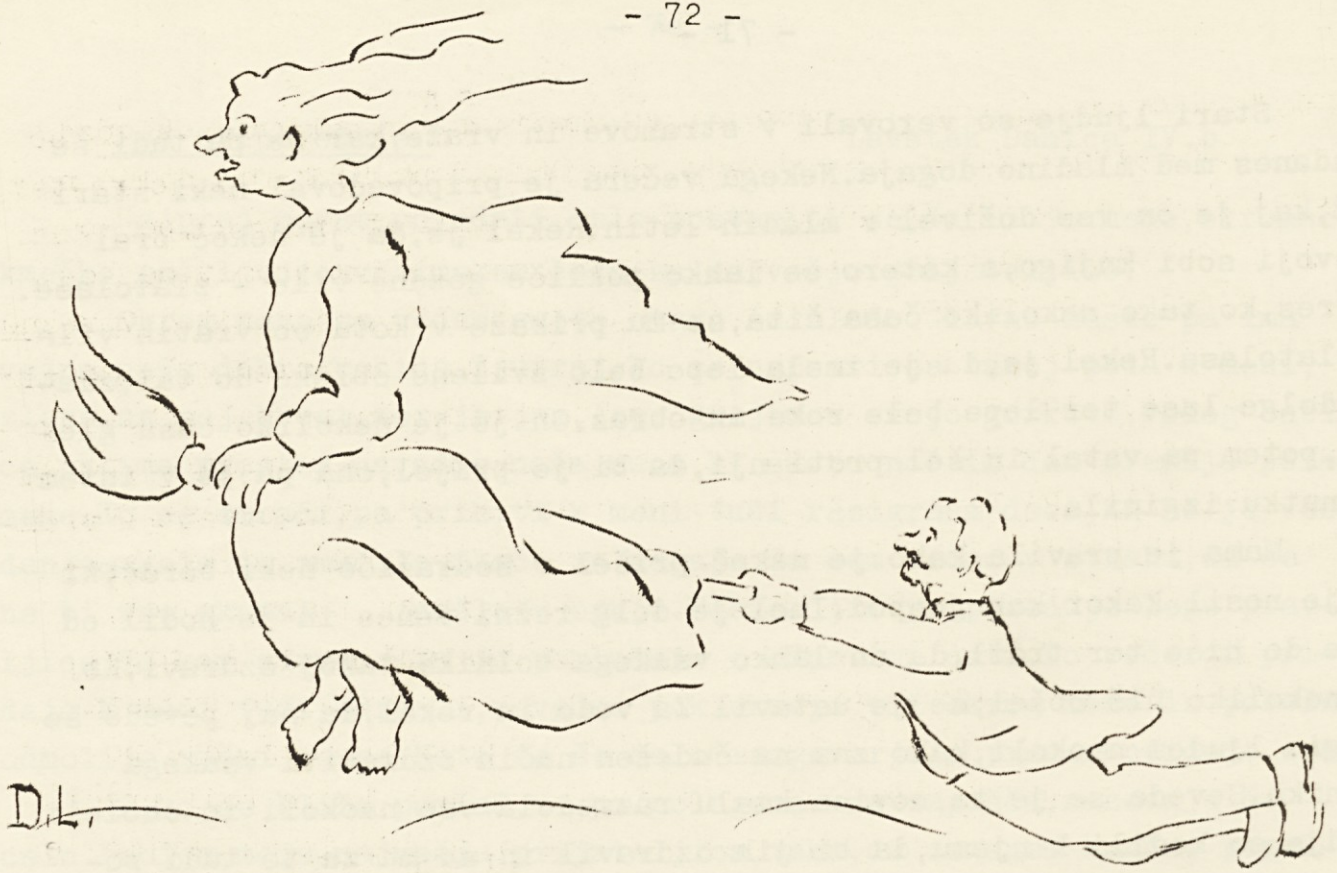
Stari ljudje so verovali v strahove in vraže, kar se pa tudi še dandanes med mladino dogaja. Nekega večera je pripovedoval neki stari mož, kaj je on vse doživel v mladih letih. Rekel je, da je nekoč bral v svoji sobi knjigo, s katero se lahko pokliče gozdne vile - zlatolase. In res, ko tako nekoliko časa čita, se mu prikaže v kotu ob vratih vila - zlatolasa. Rekel je, da je imela lepo belo svilen obleko do tal, zlate dolge lase ter lepe bele roke in obraz. On jo je nekoliko časa gledal, potem pa vstal in šel proti nji, da bi jo prijel, ona pa je v istem trenutku izginila.

Mama je pravila, kako je nekoč prišel v Sodražico neki berač, ki se je nosil kakor kak gospod. Imel je dolg rožni venec in je hodil od hiše do hiše ter trdil, da on lahko vsakega bolnika takoj ozdravi. Ko je nekoliko hiš obšel, se je ustavil za vodo in rekel, da naj povedo še drugim ljudem naokoli, kako zna na čudežen način ozdraviti vsakega bolnika. Seveda se je ta novica kmalu razvedela vse naokoli in oboleli ljudje so hodili k njemu, da bi jih ozdravil in so mu za to tudi pošteno plačali. Berač je vsakemu potihem rekel: "Jutri boš že zdrav." Proti mraku se je berač odpravil naprej v druge kraje s polnimi žepi denarja, a bolnike je zapustil ravno tako bolne, kakor so bili poprej.

Štupica Vera

Ob zimskih večerih posedamo okoli peči ter si pripovedujemo pravljice in razne doživljaje.

Tako smo neki večer sedeli pri peči. Prišel je moj bratranec in je pri nas prenočeval. Začel je pripovedovati zgodbo, katero je sam doživel letošnjo zimo. Pravil je: "Ker je tako težko za denar, sva se napotila z doma za zaslužkom jaz in mlajši brat in še več drugih fantov v šume delat drva. Od doma smo šli peš do Žlebiča, naprej smo se peljali z vlakom do Rajhenburga. Od tam smo šli peš še tri ure v hribe po ozki, strmi in kameniti poti. Vsak je imel s seboj nekaj prtljage. Zato smo najeli voznika, da nam je odpeljal vsem 30 možem z dvema paroma konj. Še mi vsi smo pomagali, da smo srečno prišli na vrh. V dolini ni bilo snega, a gori ga je bilo en meter. V hribih je bilo le par bornih hišic, kamor smo se tudi mi shajali. Iz ene hiše je bil tudi gospodar v delu pri sekanju drv. On je bil tako nesrečen, da je padla bukev na njega in je obležal na mestu mrtev. Družina nas je prosila, naj ga nesemo mi kot pogrebniiki. To uslugo smo ji storili, nesli smo ga dve uri daleč na pokopališče. Pa kako čudne običaje imajo ljudje! Pri vsaki hiši so nas čakali s pijačo, tako, da, predno smo prišli na kraj, smo se skoro upijanili. Tedaj nam je bilo zadosti, pustili smo delo in odšli domov. Zaslužili pa smo komaj toliko, da je bila plačana pot."

Mihelič Slava

Ko nastopijo dolgi zimski večeri, si vsak poišče najprimernejši prostor okoli tople peči. Otroci smo najrajši v kotu in poslušamo pripovedovanje starih, seveda najrajši o čarovnicah, strahovih in drugih prikaznih. Neki večer je naša stara teta pravila o možu, ki je videl čarovnico.

Na sejmu je prodal par volov. Ko se je vračal, ga je dohitela noč. Mož jo je ubral po bližnjici skozi gozd. Na robu gozda, na senožeti, je bil križpot. Ker je bila mesečna noč, je razločno videl na sredi križpota čudno postavo z metlo. Od bliže je spoznal soseda - čarovnico. Urno je pograbil eno pest zemlje in si jo vrgel čez glavo, da ne bi čarovnica imela do njega moči. Čarovnica pa je delala z metlo razne križe kraže in je izgovarjala čudne besede. Potem je vzela metlo med noge in hajdi z njo čez hribe in doline. Tudi on je porabil priliko in zagrabil zadaj za metlo. Lepo sta letela čez grmovje, kar se mož izpozabi in pokliče: "Mica!" Ali pri tej priči padeta oba z vso močjo med grmovje. Drugi dan pa sta se oba skrivala pred ljudmi, soseda z zabuhlim obrazom, on pa z razpraskanimi rokami.

Gornik Ivana

Pri nas delamo ob zimskih večerih žlice in rešeta. Tudi jaz moram delati rešeta in gladiti kuhavnice. Naši gredo v Ribnico kupit leskove palice. Te se obeli, da gre vrhnji lub doli. Potem se palico razkolje, da se dobi iz nje vitro. Ta je še predebela kar za plest, zato jo moramo lepo ostrgati, precepiti in še enkrat ostrgati, da je lepo gladka in brez robčka. Ko že vse to lepo naredimo, jih moramo še "rzje-

rati"med dvema klinama,da niso ne preširoke,ne preozke,temveč da so vse enako široke.Viter je več vrst;z najbolj širokimi pletejo"rajte",nekoliko ožje so "cvitarce",z najožjimi se pa pleto najgostejša dna.

Kuhavnice pa delajo le oče,jaz jih samo gledam,kako delajo in gladim,kadar so gotove.Velik hloď se razžaga na manjše hlode.Te obelimo in razkoljemo,da dobimo plohe.Te oče obrežejo in obtešejo,repe obrežejo,okrožijo in izstružijo,da dobe malo votline.Potem jih denemo posušiti,ker morajo biti suhe za zgladiti.Starejša sestra jih gladi po "kvasalih",jaz pa po "repih",da so brez robčka.Oče jih povežejo v ducate in jih nesejo prodat v lesno zadrugo ali k Ivancu.Nekaj jih pa prodamo rešetarjem,ki hodijo krošnjarit v Avstrijo.

Tako preživim jaz vso zimo in vse zimske večere do spomladi,dokler ni čas za poljsko delo.

Dičeko Zofka

Ob dolgih zimskih večerih pletemo vsakovrstne stvari.Oče in mama nam med tem pripovedujeta resnične dogodke iz starih časov.

Ko je bila naša mama še mlada,je živel v tisti vasi bolehen,slaboten mož,ki ga je mama dobro poznala.Kamor je šel spat,nikjer ni imel miru pred čarovnico.Vsak večer je šel spat na drugo posteljo.Ker ni imel miru na postelji,je šel spat celo na podstrešje ter se zaril v seno in se vlegel na trebuh,a tudi tukaj ni imel miru.Vsako noč je prišla neka čarovnica,ga prišla za ušesa,ga obrnila na drugo stran in ga mučila.Pa pride neki popotnik ter ga vpraša,kaj mu je,da je tako slab.On mu pa vse razloži kako in kaj se godi z njim.A popotnik mu svetuje,da naj gre to noč spat v posteljo,v kateri naj bi bila slama in on sam ga bo čuval.Pride večer in gre oni mož spat v posteljo,popotnik ga je pa čuval.Kmalu začne mož stokati in vzdihovati,popotnik pa skoči,vzame z leve strani slamo in jo zavije skupaj in zbudi moža.Potem sta vzela poleno in mlatila po slami toliko časa,da sta jo zdrobila na drobne kosce,to se je zgodilo ravno o polnoči.Zjutraj sta zvedela,da je šel ravno o polnoči duhovnik tisto staro žensko,katera je bila čarovnica,obhajati,zjutraj je pa umrla.Od tistega časa je imel ta mož mir.

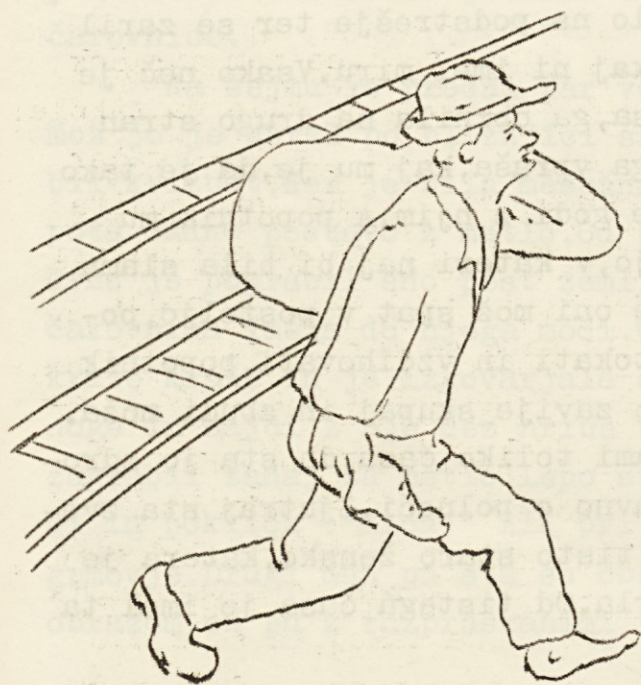
Druga zgodbo sta doživeli mama in mamina sestra v Moravški dolini.Pri sosedu je umrl gospodar in so šli čut.Čut je šla tudi naša mama in z njo njena prijateljica.Ko je bila ura okrog polnoči,pa pravi tisto dekle naši mami,da naj gre z njo domov,a ona ni hotela iti.Do njenega doma je bilo približno loo korakov.Mama je šla kaki dve uri pozneje in tudi več drugih.Ko pridejo do hiše,pa tiste dekle zakliče mamo in jo prosi,da naj gre z njo domov,ker ne ve,koď hodi celi dve uri.Potem so jo peljali v tisto hišo,v kateri je služila moja mama in

je pripovedovala tam, da so jo vodile čarovnice. Hodila je po krasnih cestah in vse je bilo razsvetljeno, a za domov ni našla pota. Bila je vsa izmučena in se je tresla kot šiba na vodi. Ruto je držala v roki ter je bila vsa razkopana. Potem jo je pa naša mama spremila domov. To je bilo resnično. In še mnogo ve mama takih zgodb, ki jih je sama doživela ali slišala od domačih in v takem pripovedovanju minevajo večeri zelo hitro.

Turk Pavla

Pozimi, ko so dolgi večeri, nam oče pripoveduje dogodke iz svojega življenja, n. pr.

Kako so hodili iz Varada na Madžarskem. Delali so v šumi in tesa-
li. Spomladi so šli domov. Vozili so se z vlakom do Budimpešte. Tam so
si šli ogledat mesto ter so srečali nekega domačina, in sicer Primože-
vega Matička. Preden so šli v gostilno, je njin pajdaš spravil v neki
štirinadstropni hiši nahrbtnik. Ko je hotel iti domov, ni vedel, v katero
hišo je spravil nahrbtnik, ko so bile vse tako velike. Zato vpraša
stražnika, kje je tista štirinadstropna hiša, kamor je spravil nahrbt-
nik. Potem sta začela iskati, dokler je nista srečno našla. Veselo so
odšli na postajo. Sprevodnik je zaklical, naj vstopijo. Primožev Matiček

naglo skoči na vlak. Toda smola, na
postaji je pozabil banko za vodo, pa
še vreča se mu je razvezala. Kruh se
mu je zavalil med gnočo ljudi, tako
tudi opanke in razne druge stvari.
Fobral je vse, kar je največ mogel.
Hlebec je s tako jezo zagrabil, da
je kar prste zasadil vanj. Odpeljali
so se do Debrecina. Matiček se je na
vlaku sezul, da je bil bos, ker je i-
mel trudne in bolne noge. Tedaj spre-
vodnik zakliče, da je treba presesti
na drug vlak. Ker je imel Matiček
majhne čevlje, se ni mogel tako hi-
tro obuti, obul se je samo enega, dru-
gega je nesel kar v rokah, a na rami
vrečo. Pozabil pa je na vlaku usnja-
to torbo, v kateri je imel zdravila.
Zelo je bil žalosten, ko bi bil kma-

lu izgubil vse. Potem so se peljali na Ljubljano in domov. Doma so se
mu večkrat smejali, ko je pripovedoval, kako je hodil z Madžarskega
domov.

Skoro vsak večer nam pripoveduje oče kaj zanimivega, pa resnične-
ga.

Gregorič Nežka

Zunaj je mraz, po tleh leži snežna odeja. A v naši trafiki je toplo in vse zadimljeno, ker se vsak večer vrše dolgi, zanimivi večerni pomenki možakarjev. Največkrat je pogovor o vojski.

Tako je neki večer pripovedoval star mož, nekdanji cestar, med drugim tole: "Nekega jesenskega dne je bila velika nevihta. Kot cestar sem moral snažiti kanale, da je lahko skozi nje tekla voda. Nekega kanala pa nisem mogel nikakor izčistiti. Ko tako snažim, čutim nekaj mehkega, kar čez nekaj časa s težavo privlečem na dan. Preden odvežem, rečem: "Svet križ božji, danes je božji dan, da ne bi bila kakšna čarovnija zraven." Ko odvežem, zagledam polno vrečo tobaka. Bal sem se, da ne bi bila kakšna preiskava, ter sem šel takoj k orožnikom, da bi naznanil, a teh ni bilo doma. Torej sem šel k tedanjemu županu. Dobil sem ga v občinski pisarni in neki oficir je bil pri njem. Oficir vzame dva vojaka in gre z menoj na tisto mesto. Ko zagleda tobak, mi pravi, naj si ga vzamem kolikor hočem. Vesel, da bom po dolgem času zopet kadil, si ga vzamem precejšno mero. Kajti ob času vojne je bilo tudi za tobak hudo."

M.A.

Sedaj, ko so dolgi zimski večeri, si jih krajšamo s tem, da hodimo vasovat drug k drugemu.

Ko smo tako nekega večera sedeli pri topli peči, so nam striček pripovedovali, kako sta Janez in Lojz našla zaklad. To je bilo pa takole: "Janez in Lojz sta bila velika prijatelja že od mladih let. Vsak večer sta se sešla na mostu sredi vasi in prepevala po vasi. Ko tako hodita gori in doli, zagleda Janez v Prštolu ogenjček. To je gotovo zaklad, pripomni Lojz. Zaklad in nič drugega, doda Janez. In takoj odideta proti gozdu. Med potjo sta drug drugega poučevala, kako se morata vesti, ko bosta delila zlato. In oba sta delala načrte, kako bosta v prihodnje živela. Ko tako dospeta blizu ognja, zagledata nad ogenjčkom kotliček, v kotličku rumeno gosto brozgo. Lojz takoj razgrne robec in strese vanjo polovico zlata. Drugo polovico pa vzame Janez kar s kotličkom vred. Vsa srečna jo mahneta proti domu. Ko prideta na konec gozda, se ustavita, da ukreneta, kaj bosta počela z zlatom. Domenita se, da takoj, ko se zlato strdi, odideta v Ljubljano in ga zamenjata v lepe denarce. A dokler ga ne zamenjata, ne sme nobeden nikomur nič povedati. Ko prideta vsak na svoj dom, skrbno skrijeta zlato. Janez za omaro, Lojz pa v posteljo. Vsak dan sta hodila gledat, če je kaj trše, kot včeraj, a vedno je bilo mehko kot testo. Minilo je mesec dni, a njihovo zlato je bilo tako kakor prvi dan. Fanta je začelo skrbeti, kaj bo z zlatom. Zvedela sta bila tudi, da je ravno tisti večer, ko sta onadva našla zlato, nekdo ukradel tesačem, ko so šli po drva, žgance s kotličkom vred. Fanta sta začela misliti, kaj če bi bili tesarjevi žganci tisto, kar imata onadva za zlato."

Ko pa je Janezova mati pospravljala po sobi, je pogledala tudi za omaro, tam je našla culo in v njej plesnive žgance. Vpraša Janeza, kdo je del žgance za omaro, a on se ni hotel izdati. Takoj je šel k Lojzu in mu povedal, kaj je rekla mati, in da to ni zlato, marveč plesnivi žganci. Oba sta zmetala zlato na lužo, kotliček pa sta skrivaj vrnila tesačem v Pirštolu."

Tako prebijemo marsikateri večer za toplo pečjo med pripovedovanjem, ker tako najhitreje mine čas in so dolgi večeri še prekratki.

Klun Alojzij

Pri nas pletemo košarice in si med tem pripovedujemo razne povesti. Zapomnil sem si samo dve, in sicer:

Nekoč je šel neki mož pobirati hruške, a ta hruška je bila bolj oddaljena od hiše. Ko pride mož tja, zagleda na hruški medveda, mislil pa je, da je mož in je rekel: "Stric, le potresite, le!" Medved se splazi s hruške, mož pa začne bežati. Ko ni mogel več bežati, se je vlegel na tla. Ko je medved prišel do njega, je mislil, da je mož mrtev in ga je začel s taco obračati, mož pa se ni ganil. Medved je nanj nanesel vej in ga pokril. Nato je medved odkoračil, mož pa tudi kmalu za njim.

Drugikrat je bil pa mož na hruški, a medved spodaj. Ko je medved zagledal moža, se je hitro skobacal na hruško. Mož pa ni imel drugega orožja, kakor iglo za klobukom, s katero je bucnil medveda v smrček. Medved se je prekopisnil s hruške in se ubil.

V neki vasi je živela čarovnica. Imela je hud pogled, črni lasje so bili kodrasti in roke je držala vedno pod predpasnikom. Nekoč najde njen mož pod kozolcem škatljo, v kateri je bila neka maža. Misleč, da je kolomaz, se spravi k vozu in začne mazati kolesa. Ko je bilo delo končano, zleti voz sam brez vsake vprege --- med vejevje stare tepke, ki so ga ustavile, da ni poletel še naprej med oblake.

Mazilo namreč ni bil kolomaz, temveč čarobna maža stare čarovnice, ki se je s to zmesjo namazala, kadar je hotela poleteti na Klek. Šele po dolgem trudu se je kmetu posrečilo, da je spravil voz zopet na tla.

Prijatelj Ljudmila

Ob dolgih zimskih večerih, ko je zunaj sneg in mraz, sedimo zbrani okrog tople peči ter se razgovarjamo o sedanjih in preteklih časih.

Razgovor je nekega večera nanesel na opekarno, ki je stala v bližini naše hiše. Pred kakimi 50 leti je bilo dosti vrvenja na sedanji zapuščeni opekarni. Vsako pomlad je prispelo po šest mož iz Italije. Štirje so bili odrasli, a dva mlada dečka, katera sta nosila opeko. Na logu, ki je sedaj last g. Kržeta, so zgradili veliko leseno sušilnico,

poleg nje pa velikansko peč iz ilovice, približno toliko, kolikoršne so pri nas navadne hiše. Ta peč je imela štiri velike luknje, skozi katere so pokladali velika meterska polena.

Najprej so nakopali ilovice. Močan mož si je zavihal hlače ter jo teptal toliko časa, dokler ni bila dobro udelana. Potem so to ilovico znesli na veliko leseno mizo, kjer so rezali in pokladali v pripravljenih modele. Tako oblikovane kose sta dečka nosila v sušilnico. Ves čas sta tekla tja in nazaj grede. Hitro sta strela kos ilovice iz modla v ravno vrsto in tekla s praznim modlom nazaj. Tam je čakal v drugem modlu že spet drugi kos, ki ga je bilo treba istotako hitro odnesti. Uboga fantiča sta tekala kot navita ura. Ves čas nista izpregovorila besede, nista se nikamor ozrla - samo tekla sta tja - sem, tja - sem od zjutraj do popoldne, od ene do noči. Za kosilo so imeli stari in mladi kos polente in košček slanine. Za večerjo isto. Tako vsak dan, cel teden, ves čas.

Ko so se kosi na zraku presušili, so jih pokladali v dobro razkurjeno peč, kjer so se žgali po 14 dni noč in dan, brez prestanka. Ko je bila opeka gotova, so jo razni kupci iz Blok, Ribnice, Loškega potoka ter okolice pokupili.

V Sodražici smo imeli dve opekarni, ki jih je pa izpodrinila velika ribniška na novo zgrajena opekarna. Danes nas samo še ime spominja na te opekarne in pa jame, kjer so kopali ilovico. Ena opekarna je bila na poti v Izver, druga pa na poti v Žimarice, kjer stoji hiša občinskega tajnika g. Urha.

Hudolin Zinka

Večkrat se v dolгих zimskih večerih pogovarjamo med delom kako so nekdanj delali vitre in pleli rajte.

Največkrat so šli ob ponedeljkih v Ribnico kupovat leskove palice, katere so pripeljali Krajčanje. Doma so obelili te palice jih razklali in iz tega so naredili vitre. Gospodarji so večinoma hodili "zdum" zato so si napravljali robo sami doma. Kadar so imeli vitre pripravljene, so šli najprej k enemu gospodarju, potem pa še k drugemu plest rajte. Pravijo, da je bilo tako bolj kratkočasno. Male vitrice so odbrali za otroke, s katerimi so se učili plest rešeta. Med delom so si pripovedovali kaj šaljivega, na primer:

Pojdimo v Gorenjo vas

po sto klobas.

Kdor eno sne ,

domov ne sme.

Če bomo šli na Hudi Konec

nas bodo deli v lonec.

Kdor pojde gor dā Laz,

bo prišel h kmetovalcu v vas.

Ali pa : Andrejc prinese vejce,
Miha podpiha,
Jurij podkuri,
Ančka da žgančka,
Jerčka k'mpjerčka,
Lenka pa vedno brenka.

Delo je šlo urno od rok. Kaj hitro so minevali večeri polne zabave. Iz ostankov " btičn" imenovanih, so si naredili fagle, trdo so jih povezali in dobro posušili. Ob nedeljah zjutraj, zlasti kadar je bilo temno, se je zbralo več ljudi skupaj, prižgali so faglo in šli tako skupaj k maši v Sodražico.

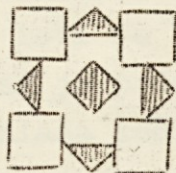
Vesel Stane

Sedaj, ko so kratki dnevi ter predolge noči, si moramo dan podaljšati s petrolejko ob topli krušni peči. Med tem časom se pogovarjamo o vsakdanjih razmerah ali pa si pripovedujemo razne pravljice o strahovih, čarovnicah, nesrečah itd.

Ko odvečerjamo, po navadi okoli 6 - 7 ure, gremo otroci iz kuhinje v hišo, si sezujemo čevlje in gremo na peč. Med tem časom, ko mama pomivajo kuhinjsko posodo, si otroci pripovedujemo, kako je bilo v šoli. Potem pridejo mama in večkrat tudi naši najemniki, ki stanujejo v zgornjih dveh sobah. Nekoč so pravili teta sledeče: "Ko smo stanovali še v Loškem potoku, je bila neka revna ženica, ki je kupovala pri nas mleko. Ko smo pa nekega dne prodali kravo in smo ji odpovedali, da ne moremo več dajati mleka, je bila ženica zelo jezna ter je nekega dne prišla prosit malo juhe. Ravno tedaj je pa nismo imeli. Istočasno smo mesili kruh. Ženica je nekaj zamrmrala ter odšla. Kruh smo dejali v peč, a se sploh ni spekel in celo vzhajal ni in tako smo morali dati testo konju."

Nekoč so mama povedali, kako so bili na neki predstavi. Neko mlađo dekle je stalo ob neki leseni deski, mož pa je bil oddaljen 2m od nje ter je začel metati nože v dekle, in čudo! Noži so se tako lepo zapičili na desko prav ob telesu, vendar z nobenim jo ni ranil!

Med pripovedovanjem odbije ura 9 ali lo in družčina se razide k počitku.

Čebelarstvo v naši dolini.

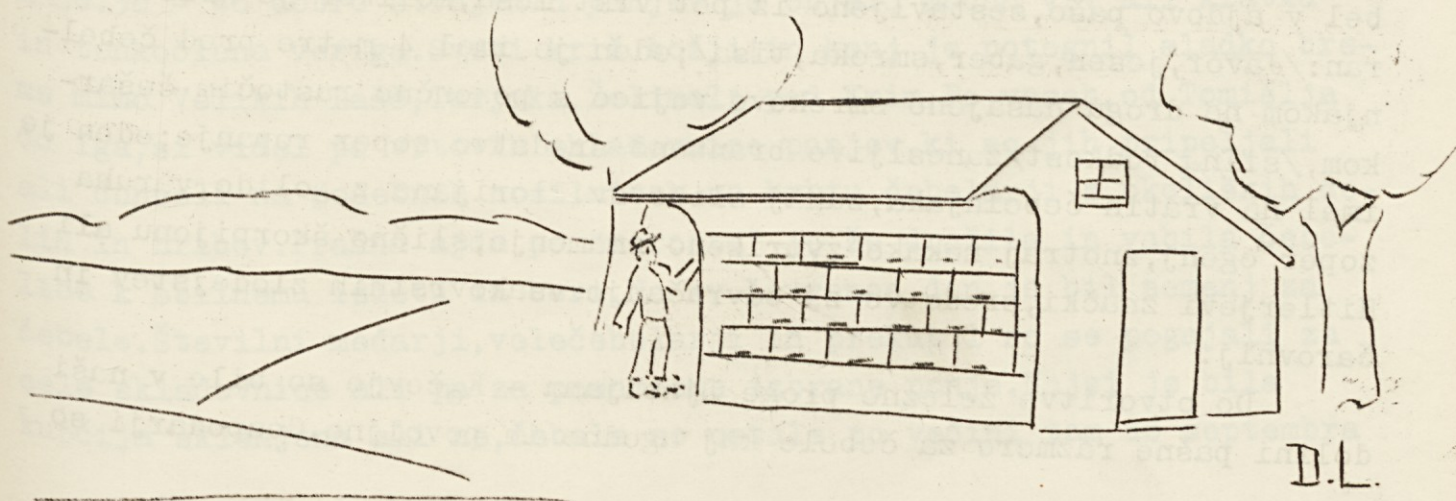
Zgodovina piše o naših prednikih Slovenih : "Kamor so prišli, so trebili goščo, obdelovali zemljo, redili živino, zasajali drevje, gojili čebele, izdelovali iz volne ali prediva domače blago, znali napravljati osvežujočo medico; tujce pa gostoljubno sprejemali."

Vse te odlike so značilne tudi za sedANJI rod. Za obstoj roda, za skromno preživljanje družine, deloma za razvedrilo in zabavo, se ukvarjajo našinci še danes s temi panogami.

V lanskem letniku je bila objašnjena reja ščetinarjev, rilčarjev. V tem letniku pa vam hočem popisati drugo domačo živalico, ki ima tudi rilček, ki pa vendar ne brodi po nečednih pomijah, ne rije po nesnagi; marveč srka nebeško tekočino iz najčistejših cvetličnih čašic. Namesto ščetin ima nežno sivo dlačico, za obrambo pa strupeno želo. Ščetinar ima za bivališče svinjak, postavljen v neizraznem kotu pri hiši, da ne moti ter ne draži mimoidočih z nevšečnim duhom.

Čebela živi skupno - družno življenje, v različnih panjih, ki so lepo razvrščeni v čebelnjaku. Stavba ta stoji navadno na vidnem mestu, s prostim razgledom in izletom, obdana navadno s sadnim drevjem. Ličnost stavbe povzdiguje z belim peskom posut prostor pred čebelnjakom, in mične cvetlične gredice, ter ^{toplišica} za modrovanje s posetniki - no, tu in tam, za sladko podremanje. Kdo ne bi podlegel vabljeni priliki, toplim sončnim žarkom, prijetnemu šumenju čebelic, opojnemu vonju meda in obnožine? Vidiš mladina, to je užitek, to je pesem življenja!

Vsaka žival pri hiši služi svojemu namenu. Ene ti pomagajo z delom, druge dajejo hrano, zabelo, tretje te oblačijo, obuvajo, nekatere zopet varujejo dom, preganjajo ali uničujejo nadležne škodljivce; nekatere gojiš celo zato, da oživljajo okolico, ter da te razveseljujejo s petjem. Človek, njegovo srce, hoče in potrebuje poleg resnosti dela tudi veselja, uric neskajljene radosti. Čebelica, najmanjša med domačimi živalmi, pomaga pri hiši urejati in boljšati gospodarske prilike. Z medom se sladi čaj, zdravi bolno grlo in prsa, mehčajo gnojne bule in tvori, hlade in izmivajo boleče rane. Z medom namazan kruh, medeni kolački in povance, niso le poslastica, ampak najizdatnejše hranivo, ki čisti in krepi kri,

D.L.

pospešuje prebavo. Iz ostankov, iztrebkov, ter čiščenja posodja, napraviš lahko najokusnejši kis. Brižen in napredka željen gospodar - čebelar odvišen med, pridobljen vosek in morda vsako leto tudi nekaj panjev živih čebel proda. Kdor zna in hoče, si tako poišče stalen vir dohodkov. Tako je učil že stari rimski modrec: "Si sapis - sis apis" - po naše: "Če si moder, bodi čebela!" Starokopitnež, sebičnež, neodločnež, večni godrnjač in nezadovoljnež, ne bo žel uspehov.

Mladina, v vaših letih si morate začeti nabirati naukov, gojiti veselje do lepote, do narave - do vsega, kar osrečuje, zadovoljuje; kar dela pozneje življenje znosno in prijetno.

Njega dni so bili sosedje po kmetih vse bolj navezani drug na drugega. Pozimi so se shajali po hišah ob preji, čevljarjenju, skobljanju luči, slačenju koruze; poleti na vasi, pod lipo, na vrtu, pri čebelnjaku. V skrbi in boju za lastni obstanek, so očanci modrovali in marsikaj pametnega ukrenili. Tuje so jim bile: zavist, škodoželjnost, koristolovstvo, sovražstvo, strankarstvo, maščevanje, surovost in slične človeške slabosti današnjih dni, ki rode neprijetne posledice, so spremenile način življenja, značaj prebivalstva in tako iztrebile prijateljske in zaupne običaje vasovanja.

Leta 1885., ob nastopu mojega službovanja v Sodražici, je bilo v občini precej čebelarjev, prav primerno porazdeljenih po posameznih vaseh. Bili so vsi dobrodušni, šegavi dovtilneži, hkrati tudi vneti sadjarji. V Podklancu je čebelaril Blaž Petrič, v Globeli Aleš Oražem, v Žimaricah Jože Levstek in Primož Belaj, v Sodražici Lukman, po domače Cvekar, in Urh Vesel, v Zamostcu Zgonc, po domače Pajk, in Blaž Klun, po domače Jagerbirt, v Gorenjih Lazih Marek Mihelič. Vsak zase je bil posebljena značilnost. Čebelarili so tedaj vsi v kranjičih. Eden je vsajal prvice v najmanj 38 cm široke panje z dvema izletnicama; eden je nosil vse roje z neoprašenimi maticami v lopo v drugem koncu vasi; eden je krmil spomladi čebele s prekuhano sladko vodo suhega sadja, v trdni veri, da nato v spomladi oslastene, kar nore po cvetočem sadnem drevju; eden je imel kurjo družino tako izučeno, da mu je ob trotjem poplahu pomagala z vso previdnostjo uničevati trote pred čebelnjakom in polici pred panji; eden je imel enostavno lego za prepeljevanje čebel v ajdovo pašo, sestavljeno iz pet vrst lesa, kolikor je Kristusovih ran: /Javor, jesen, gaber, smreka, tisa/; eden je imel 4 metre pred čebelnjakom na drogu nasajeno smrekovo vejico s pokončno rastočim češarkom, /silna redkost/ zanesljivo branbeno sredstvo zoper ropanje; eden je imel na vratih čebelnjaka, zunaj sliko sv. Florijana z golido, varuha zoper ogenj, znotraj nekako zverženo znamenje, slično škorpionu ali Hitlerjevi znački, sredstvo za odvracanje vsakovrstnih zlodejstev in čarovnij.

Do otvoritve železne proge Ljubljana - Kočevje so bile v naši dolini pašne razmere za čebele kaj ugodne in povoljne. Gospodarji so

se tedaj ukvarjali povečini z gozdarstvom. Prevažali so krle iz gozda na žage; rezan les ali obtesan les pa čez Boncar na Bloke in dalje na Rakek. Vaščani pod Boncarjem so noč in dan služili s priprego, po 80 krajcerjev do vrha, po 1 goldinar do Runarske veje. Ves promet od Kočevja se je vršil v tej smeri. Ni čudno, da so bili gospodarji z vprežno živino z daleka na cesti, ter, da je tam ostalo tudi najizdatnejše gnojilo. Domovale so le maloštevilne, borne kravice, in še te večinoma čez leto na paši. Njiv malo, slabo gnojene, povečini omejki in pašniki, poraščeni z grmovjem. Medecih rastlin je bilo nič koliko: teloh, resa, iva, vrbe, kreša, borovnica, bela deteljica, materna dušica, rdeča detelja, kadulja, fižol, malinje, češmilje, beli trn, krhlika, javor, jesen, srobot, črešnja, divja in cepljena, sadno drevje, lipa, kostanj divji in pravi, smreka in hoja. Od zgodnje spomladi je bila paša zdržema do avgusta meseca; početkoma po dolini, nato po gričih in pobočjih; nazadnje po vrhovih, lazih in planinah. Navadno so dajali v onih letih roji prvci ob ugodnem vremenu, zadostni paši: vnuke - celo po dva; danes živimo le v spominih!

Leta 1886. sem kupil prvi panj čebel v Žimaricah pri Škrbaku. Rojil mi je 24. aprila, dal še družca in tretjiča, prvi roj še vnuka 2. junija, tako, da sem po ajdovi paši vzel 5 močno obljudenih, z medom in obnožino dobro založenih panjev. Srečen začetek, in hvala Bogu, tudi razveseljiv zaključek mojega čebelarenja v Sodražici leta 1936. Petdeset let čebelarenja na enem in istem kraju! Dosti je bilo truda, brez števila pikov, mnogo prijetnih doživljajev in užitkov, obilo veselja. Lahko rečem: muha mi je dala tudi kruha.

Koncem poletja, po odrojenju, so čebelarji temeljito pregledali stanje čebel; odbirali panje za dom, za pleme, za ajdovo pašo. Med čebelarji je završalo: medsebojni obiski, važni pomenki, na enovprežne vozove pa lege. Nekaj dni pred sv. Lovrencem je bila pred čebelnjakom posoda polna svežega kravjeka in kup narezanih smrekovih vršičev. V mraku, ko je bila čebelna družina umirjena, doma, so pomašili žovtne z v vodi omočenimi smrekovimi vršiči, odzadaj odprli duške in hajd s panji ven na lege. Pomanjkljivo zbite, razsušene ali kako drugače ranjene panje, je bilo treba mašiti s pripravljeno ceneno in izdatno mažo. 30 - 40 dobro strnjenih panjev je objela močna vrv ali kratka in tenkočlena veriga. Sveti križ božji! in konj je potegnil sladko breme mimo Velikih Lašč, Turjaka, Želimelj pod Krim. Po vaseh, od Tomišlja do Iga, si videl po vrhovih skladovnice panjev, ki so jih pripeljali ali donesli na posebnih nosilnicah na hrbtu čebelarji z okoliških dolin in hribov. Prašna ajda po "morostu" je že dražila in vabila čebele k obilnemu izletu in beri. Na sv. Lovrenca dan je bil semenj za čebele. Številni medarji, velečebelarji in prekupci so se pogajali za cele skladovnice ali pa za posamezne izbrane panje. Najsi je bila kupčija sklenjena ali ne, čebele so ostale po večini tam do septembra

meseca. Po paši so medarji običajno pokupili še ostalo neprodano blago. Hud udarec za čebelarje je bila razdelitev skupnih pašnikov, in nekako deset let pozneje otvoritev železne kače Ljubljana - Kočevje. Živahni promet po cestah je zamrl, konje je izpodrinilo govedo. Zemlja, ki je bila dotlej preprežena s kravjimi stezicami, poraščena z mogočim grmovjem, je dobila docela drug obraz. S koreninami izkopano grmovje so požigali, kjer se je svoj čas pasla borna, mršava živinica, tam so nastale vrednote: rodovitne ograde z lepimi njivami in košeninami; največ pa steljniki z bujno rastočimi smrekami in hojami. Malovredno živino je nadomestila lepa, čista, siva muricodolska pasma. Največje zasluge v tem pritičejo domačinom: Primožu Pakižu, deželnemu poslancu, Juriju Drobniču, županu, Bernardu Kovačiču, odličnemu živinorejcu. Leto je kupoval pri Kmetijski družbi v Ljubljani najlepše bike in telice muricodolke. V enem desetletju 1880 - 1890. je čudovito napredovala živinoreja v občini. Pretesna in prenizka hlevska vrata so se umaknila dvotečajnim, napredkaželjni gospodarji so pregnali iz hlevov: zaduhlost, temačnost in mokra tla. V šoli, zlasti v ponavljalni, se je z živo besedo, z načrti in ogledi vzornih hlevov vršila močna pobuda. Če so bili na ta način čebelarji prikrajšani na dohodkih, je bil toliko večji porast in podvig pri drugih vejah gospodarstva.

Prva leta mojega čebelarjenja so posečali čebelarje edinole medarji. Imeli so na vozovih odprte sode ali kači. Kupovali so čebele, ne glede na vsebino in kakovost, na funte čiste teže. Odkazane panje so zažveplali, nato obe končnici odprli ter vsebino s čebelami vred izpodrezavali z dolgimi, nalašč za ta posel pripravljenimi noži. Mlado in medeno satovje so odbirali ter vkladali v posebno kad. To ostudno morijo čebel in nečedno kupčijo smo hitro odpravili. Mesto medarjev so prihajali kupci za žive čebele. Koncem julija je obrodil vse občestne čebelarje na progi Sodražica, Bloke, Lož, Stari trg, Mandek, velečebelar iz Ivanče gorice pri Stični. Takoj nato je nakupljene čebele odvaževal na dvovprežnem vozu z gugajočo se diro po 60 - 80 panjev zloženih v dveh vrstah. Mož je bil močno izbirljiv. Čebelarju, ki je bil nepreviden ali lakomen denarja, je odpeljal najboljše blago, njemu so pa ostali le slabšiči, spomladi pa mrličji. Šele po več letih so si zopet opomogli. Vsled takega ravnanja je izgubil vse zaupanje. Trgovina s čebelami, ni niti zaostala, niti prenehala. V deželo je prišel Ambrožič, velečebelar in izvoznik iz Mojstrane - Ćovje, mož svetovnega slovesa, soliden trgovec in dober plačnik. Imel je poslovodja Peternela, ki je na mah pridobil čebelarje zase, oziroma za tvrdo. Trgovske zveze so bile prav živahne, trajne do smrti gospodarja in še nekaj let potem z gospo - vdovo.

V tem času so mi odrasli otroci in mi bili v pomoč. Vsako leto sem v jeseni pokupil čebele v zaledju: na Gori, v Loškem potoku, Dragi in Ravnih. Plemenjake, za ajdovo pašo sposobne čebele, sem vozil nekaj let z vozovi, potem pa po železnici v okolico Šent Vida pri Stični ali

v Veliko Loko. Letine so bile dosledno dobre, bera na ajdi, otavi in je-senski resi zadovoljiva. Nikdar mi ni bilo žal truda in troškov.

Med vojno, ko je predla trda za živež, osobito za belo in krušno moko, mi je ajdova paša dobro došla. Prazne panje sem napolnil z zlato pšenico ali s soržičnim žitom, na zunaj vse tako opremil, kakor one z živimi čebelami, otrokom pa prinesel ogromen hlebec tečnega kruha. Vse je šlo po redu in sreči. Dasi je bila številna družina, 9 otrok, smo ven-darle brez skrbi, s kruhom in medom, pričakali rojstvo Jugoslavije.

Da smo korakali z duhom časa, se izognili očitkom nesodobnosti in nazadnjaštva, smo se oprijeli panjev s premakljivim satovjem - začeli torej čebelariti na med.

V čebelnjakih naprednih čebelarjev gospodujejo sedaj žnideršiči; drugače kranjiči še vedno zavzemajo častno in številčno mesto. Iz spoštovanja do naših čebelarjev prednikov imejmo v čislih kranjiča, saj je tako priličen, tako praktičen, v vseh ozirih odgovarjajoč čebelarjenju na brzo roko. V novodobnih panjih je preveč prestavljanja, prerivanja, beganja in poseganja v naravni razvoj. Kakor baje kaže bodočnost, bo vnovič oživela kupčija z živimi čebelami. Naša sivka-in ž njo kranjič-bo na novo zaslovela po širnem svetu.

Nenehno torej mladina naprej! Stalna vaša briga naj bo spopolnjevanje, prebiranje čebelarskih knjig, obiskovanje čebelarskih zborovanj, udeležitev tečajev, zboljševanje paše, panjev, orodja, slej ko prej pa ohranitev in oplemenitev naše domače sivke kranjice!

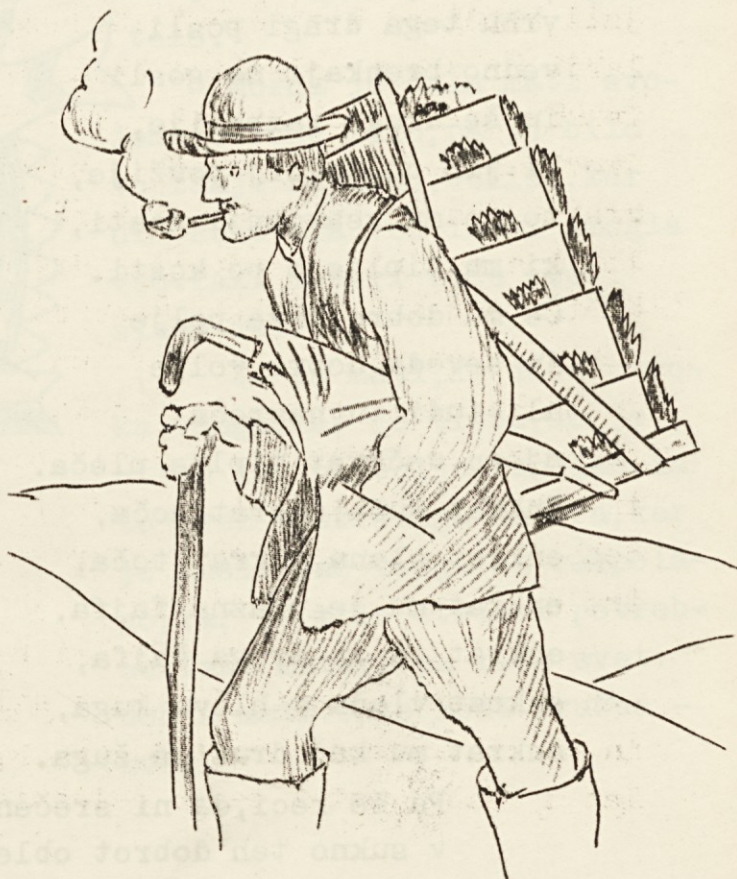
Slavospjev tebi kraljica, sivka kranjica! Tvojemu izletu ne stavi nikdo mej, po tebi ni motenja posesti - povsod si dobrodošla! Saj ti oplajaš cvet, pospešuješ rodovitnost, daješ med in vosek. O, cvetoče

drevje in grmovje, o pisano barvani travniki, o duhteča ajdova polja, o skriti biseri v prirodi, poveljčani, očudotvorjeni ste šele po rojih čebel!

Ti si živ zgled marljivosti, umnega dela, reda in čistosti - prave skupnosti! "Človek, prid' se les učit!"

Dobra mladina - srečna domovina! V malem začnite - ustvarjate in v velikem boste nadaljevali! Tako kliče učitelj otrokom treh rodov.

Mihajl Vrbič, nadučitelj v p.

Doma sem dobil to pesem, ki jo je poslal neki Zamoščan mojemu staremu očetu.

Kmečki blagor.

1./ Kmet je res čez mero srečen,
venec blagra nosi večen,
dela malo, mnogo d'narja
ti ohrani gospodarja.
Hrano kravi daje paša,
med čebela mu nanaša,
dost' je mleka, masla v skledi
in ulnjak je poln meda,
nobel kot gospod oblečen,
pa še reci, da ni srečen!
Treba je le dobre volje,
pridno obdelavat polje
in vršiti vse opravke,
točno plačevati davke;
to nam kaže naposledi:
v taki hiši je vse v redi.
Toda preden komu prt pogrnem,
list na drugo stran obrnem.

2./ Vsaki dan težak opravek,
petstokrat povišan davek,
vrhu tega dragi posli
vedno brenkajo na gosli
in še druge razprtije,
ki jih on dovolj povžije,
to so mu vsakdanji gosti,
ki mu tipljejo po kosti.
Če mu dobro kaže polje
je seveda dobre volje,
ali tudi tu nesreča
njemu večkrat tiplje pleča.
Enkrat suša, enkrat moča,
enkrat slana, enkrat toča,
enkrat mu je prazna fajfa,
enkrat ta in druga žajfa,
enkrat vlada v hlevu kuga,
enkrat mu kaj druž'ga žuga.

Pa še reci, da ni srečen
v sukno teh dobrot oblečen!

